

STORTINGET

Representantforslag 261 S

(2025–2026)

fra stortingsrepresentantene Frøya Skjold Sjursæther, Ingrid Liland, Margit Bye,
Siren Julianne Jensen og Oda Indgaard

Dokument 8:261 S (2025–2026)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Frøya Skjold Sjursæther, Ingrid Liland, Margit Bye, Siren Julianne Jensen og Oda Indgaard om en helhetlig plan for mer arealvennlig utbygging av landvind

Til Stortinget

Bakgrunn

Klima- og naturkrisen er blant de største utfordringene verden står overfor. Norge har forpliktet seg til å redusere klimagassutslippene kraftig og bli et lavutslippssamfunn innen 2050. Dette forutsetter en omfattende elektrifisering av transport, industri og andre sektorer som i dag er avhengig av fossil energi. Samtidig må naturmangfoldet bevares, og tapet av økosystemer stanses.

I dag er om lag halvparten av energibruken i Norge fortsatt fossil. Det er bred faglig enighet om at energiefektivisering alene ikke vil være tilstrekkelig til å dekke energibehovet i et elektrifisert samfunn. Norge vil derfor ha behov for mer fornybar kraftproduksjon i årene fremover.

De siste årene har imidlertid utbyggingen av ny kraftproduksjon i Norge i praksis stått på stedet hvil. Manglende fremdrift i kraftutbyggingen kan på sikt føre til økt kraftunderskudd, høyere strømpriser og svekket konkurranseevne for norsk næringsliv. Samtidig kan forsinket omstilling føre til at utslippene ikke kuttes fort nok.

Utbygging av fornybar energi medfører samtidig arealinngrep. Erfaringer fra tidligere vindkraftutbygginger har vist at konfliktnivået kan bli høyt når prosjekter går på bekostning av naturverdier, reindrift, landskap eller lokalsamfunn. I dag behandles de fleste energiprojekter gjennom enkeltvis konsesjonssøknader uten en overordnet nasjonal plan for hvor utbygging bør skje. Dette kan føre til lite helhetlige vurderinger av arealbruk, og til at prosjekter foreslås i områder med store natur- eller samfunnsverdier. Dagens praksis fører også til uforutsigbarhet og store belastninger for samiske reindriftsutøvere som opplever at deres områder er under press fra mange ulike prosjekter samtidig.

Forslagsstillerne mener derfor at Norge trenger en mer helhetlig og kunnskapsbasert tilnærming til utbygging av fornybar energi. En nasjonal plan for natur- og arealvennlig energiutbygging vil kunne bidra til bedre avveininger mellom klima-, energi- og naturhensyn, og samtidig gi større forutsigbarhet for både lokalsamfunn, myndigheter og energibransjen.

En slik plan bør identifisere hvilke områder som egner seg for energiutbygging, og hvilke områder som bør skjermes. Videre bør den legge til rette for at nye energiprojekter i størst mulig grad lokaliseres til områder som allerede er påvirket av menneskelig aktivitet, som industriområder, infrastrukturkorridorer eller andre såkalte grå arealer.

Det må bli enklere å bygge ut sol- og vindkraft i industriområder

Forslagsstillerne mener at utbygging av fornybar energi i allerede utbygde eller industrialiserte områder bør prioriteres. Slike prosjekter kan i mange tilfeller gjennomføres med små eller ingen nye naturinngrep,

samtidig som de kan bidra til lokal energiproduksjon og redusert belastning på kraftnettet.

Antallsbegrensningen i energilovforskriften, som fastsetter at anlegg med mer enn fem vindturbiner alltid er konsesjonspliktige uavhengig av samlet installert effekt, er et hinder i dagens regelverk. Denne bestemmelsen er i liten grad tilpasset nyere typer småskala vindkraftteknologi, som for eksempel vertikale vindturbiner. Slike turbiner kan ha lav effekt per enhet, men installeres i større antall for å oppnå ønsket produksjon. Antallsbegrensningen kan derfor i praksis gjøre det vanskeligere å ta i bruk ny teknologi i områder hvor naturkonsekvensene er små. Forslagsstillerne mener at antallsbegrensningen bør fjernes, slik at det i stedet er samlet installert effekt som avgjør konsesjonsplikten.

Økologisk kompensasjon

Et ytterligere virkemiddel for å sikre en bærekraftig forvaltning av norsk natur, og som er i tråd med Stortingets mål for restaurering og vern, er å sette en pris på nedbygging og forringelse av natur. Dette er blitt anbefalt av minst tre offentlige utvalg (NOU 2013:10; NOU 2015:15; NOU 2021:4). Forslagsstillerne mener at utbygging bør betale den fulle kostnaden for økologisk kompensasjon, altså kostnaden av å restaurere ødelagt natur slik at naturverdien øker minst like mye som det som går tapt ved et inngrep. Betaling for økologisk kompensasjon vil øke terskelen for naturinngrep og bidra til målet om arealnøytralitet. Forslagsstillerne mener at ordningen må være sektorovergripende og omfatte all arealbruk, eksempelvis hyttebygging og samferdsel, ikke bare produksjon og overføring av fornybar energi.

Utredningsplikt for kommunene

I dag kan kommuner stoppe planinitiativ fra utbygging før prosjektet i det hele tatt er utredet. Forslagsstillerne mener vetoretten skal bestå, men at kommunene ikke skal kunne avvise prosjekter før kommunen og offentligheten har fått tilstrekkelig med innsikt om prosjektet.

Et eksempel på hvorfor forslagsstillerne mener dette er nødvendig, er Omre vindkraftverk. Dette prosjektet ville ligget mellom en industripark og en motorvei, og kunne produsert strøm til rundt 10 000 mennesker. Kommunestyret sa imidlertid nei før prosjektet i det hele tatt var blitt utredet. Forslagsstillerne foreslår en utredningsplikt for kommunene, men hvor prosjekter som bryter med natur- og reindriftshensyn, skal gis tidlig avslag.

Samtidig mener forslagsstillerne at Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) må se prosjekter i sammenheng og prioritere de miljømessig beste prosjektene for konsesjonsbehandling. NVE bør også benytte hjemmelen til tidlig avslag i konsesjonsbehandlingen

når det er nødvendig. Dette er viktig, blant annet for at kommunene slipper å bruke tid på lite gjennomarbeidede planinitiativ som åpenbart ikke bør realiseres, for eksempel fordi de befinner seg i et INON-område.

Miljødirektoratets kart over grå arealer må videreutvikles

For å kunne planlegge energiutbygging på en mer naturvennlig måte er det viktig å ha god oversikt over arealer som allerede er påvirket av menneskelig aktivitet. I 2025 publiserte Miljødirektoratet, i samarbeid med Statistisk sentralbyrå, Kartverket og NIBIO, et nasjonalt kart over såkalte grå arealer. Kartet ble utarbeidet på bakgrunn av et vedtak i Stortinget og gir en oversikt over områder som allerede er bebygd eller sterkt påvirket (Vedtak nr. 1216, 20. juni 2025).

Kartet kan være et viktig verktøy for å identifisere arealer hvor det kan være aktuelt å lokalisere ny energiutbygging med begrensede naturkonsekvenser. Samtidig har kartet enkelte begrensninger. Blant annet skiller det i dag ikke mellom grå arealer som er i aktiv bruk, som boligområder eller tett utbygde næringsområder og grå arealer som i større grad kan transformeres til nye formål.

Forslagsstillerne mener derfor at kartet bør videreutvikles slik at det tydelig skiller mellom bebygde områder og transformerbare grå arealer. Et slikt skille vil gjøre kartet mer anvendelig i planlegging av energiutbygging og annen arealbruk, og kan bidra til mer målrettet lokalisering av nye energiprojekter.

Økt lokal legitimitet og bedre fordelingsmekanismer

Erfaringene fra tidligere vindkraftutbygginger viser at lokal aksept er avgjørende for gjennomføringen av nye prosjekter. Mange lokalsamfunn opplever at de bærer kostnadene ved naturinngrep og landskapsendringer, uten å få tilstrekkelig del i verdiskapingen.

Forslagsstillerne mener derfor at fordelingsmekanismer og lokale kompensasjonsordninger bør styrkes. Dette kan bidra til å øke legitimiteten til prosjekter og sikre at lokalsamfunn som stiller arealer til disposisjon også får tydelige fordeler.

En mulig modell er en nabokompensasjonsordning inspirert av den svenske ordningen, hvor en andel av inntektene fra vindkraftverk tilfaller husholdninger i nærområdet. En slik ordning kan bidra til å kompensere for ulemper knyttet til visuelle inngrep, støy eller andre lokale konsekvenser.

Preproduksjonsavgift med krav om avsetning til natur- og friluftstiltak

Forslagsstillerne viser til forslag fra fagmiljøer om å innføre en preproduksjonsavgift for vindkraftprosjekter. En slik avgift vil tre i kraft allerede når investeringsbeslutning er tatt, og beregnes på grunnlag av forventet kraftproduksjon.

Saksbehandlingen av et vindkraftverk kan ta 3–5 år fra kommunen fatter planvedtak til anlegget kommer i produksjon og inntektene begynner å komme. For vertskommunen og befolkningen kan dette oppleves som lang tid, særlig når ulempene ved utbyggingen må håndteres før inntektene begynner å komme. En preproduksjonsavgift kan bidra til å avhjelpe dette.

Offentlig eierskap

Historisk har norsk kraftproduksjon i stor grad vært basert på offentlig eierskap, særlig innen vannkraft. Ordningen med offentlig eierskap og hjemfall har bidratt til at verdiene fra kraftproduksjon i stor grad har kommet fellesskapet til gode. Ifølge NVE er 92 prosent av all vannkraft offentlig eid, mens andelen kun er 42 prosent for landbasert vindkraft.

Forslagsstillerne mener at det bør vurderes å innføre tilsvarende prinsipper for eierskap for vindkraft på land som det i dag er for vannkraft. Vannfallrettighetsloven § 5, som regulerer eierskap til vannkraftverk, legger til grunn at:

«statsforetaket, kommunen eller fylkeskommunen alene eller sammen direkte eller indirekte innehar minst to tredeler av kapitalen og stemmene, og organiseringen er slik at det åpenbart foreligger reelt offentlig eierskap.»

Hvis et slikt prinsipp gjøres gjeldende for vindkraftverk, vil det kunne styrke vindkraftens legitimitet i Norge. En økt andel offentlig eierskap sikrer at en større andel av verdiskapningen fra vindkraft tilfaller fellesskapet.

Det bør også vurderes hvordan offentlig eierskap kan sikres når eksisterende konsesjoner for vindkraftverk utløper og eventuelt skal fornyes.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utarbeide en helhetlig nasjonal plan i samråd med fylkeskommunene for

natur- og arealvennlig utbygging av fornybar energi. Planen skal

- kartlegge og identifisere hvilke områder i Norge som egner seg for nye utbygginger av fornybar energi, herunder vindkraft, solkraft i stor skala, energilagring og nødvendig nettinfrastruktur
 - fastsette hvilke områder som ikke skal åpnes for utbygging, herunder inngrepsfrie naturområder, viktige reindriftsområder, områder med betydelige natur- eller friluftsverdier og områder med særlige landskaps- eller kulturminneverdier
 - sikre at nye energiutbygginger så langt som mulig lokaliseres i områder som allerede er bygget, ut industrialisert eller er sterkt påvirket av menneskelig aktivitet, og dermed minimere inngrep i verdifull natur
 - sikre en fleksibel praktisering av avstandskravene for større vindkraftverk, slik at nye energiutbygginger kan lokaliseres i områder som allerede er bygget ut, industrialisert eller sterkt påvirket av menneskelig aktivitet, samtidig som støygrenser og andre hensyn ivaretas.
2. Stortinget ber regjeringen videreutvikle Miljødirektoratets kart over grå arealer ved å innføre et skille mellom bebygde områder og transformerbare grå arealer.
 3. Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan naturregnskap for prosjekter kan danne grunnlag for framtidige krav om naturnøytralitet i konsesjoner og planreguleringer, og legge til rette for bruk av økologisk kompensasjon i konsesjoner til vindkraft- og vassdragsanlegg.
 4. Stortinget ber regjeringen fjerne antallsbegrensningen i energilovforskriften § 3-1 for vindturbiner i og ved næringsbygg.
 5. Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak som kan heve terskelen for å fremme planinitiativ for landvind, med sikte på å redusere belastningen på kommunal forvaltning og bidra til at kun tilstrekkelig modne prosjekter fremmes.
 6. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en utredningsplikt i vindkraftsaker, slik at kommunen må innhente tilstrekkelig informasjon før den kan avslå en søknad. Samtidig skal Norges vassdrags- og energidirektorat sin hjemmel for tidlig saksavslutning videreføres og utvides med skjerpede krav til natur, miljø og samiske rettigheter.
 7. Stortinget ber regjeringen utrede en nabokompensasjonsordning hvor opptil to prosent av vindkraftverkets inntekter går til nabohusholdningene, etter inspirasjon fra Sverige, Danmark og andre land med lignende ordninger.
 8. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en preproduksjonsavgift på 0,7 øre/kWh av for-

ventet kraftproduksjon på landvindprosjekter, som trer i kraft med en gang investeringsbeslutning er tatt.

9. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i konsesjonslovgivningen for vindkraft, slik at det stilles samme krav til offentlig eierskap for nye vindkraftverk som for vannkraftverk.

26. mars 2026

Frøya Skjold Sjursæther

Ingrid Liland

Margit Bye

Siren Julianne Jensen

Oda Indgaard